

Latvijas Padomju
Sociālistiskās Republikas

KONSTITŪCIJA

/Pamatlikums/

Latvijas Padomju
Sociālistiskās Republikas
KONSTITŪCIJA
/Pamatlikums/

*Pieņemta Latvijas PSR deviņā sasaukuma
Augstākās Padomes ārkārtējā, astotajā sesijā
1978. gada 18. aprīlī*

IZDEVNIECĪBA "LIESMA"

К О Н С Т И Т У Ц И Я
(Основной Закон)
ЛАТВИЙСКОЙ
СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ
Издательство «Лиезма» Рига 1978
На латышском языке

Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Konstitūcija (Pamatlikums): Pieņemta Latvijas PSR devītajā sasaukuma Augstākās Padomes ārkārtējā, astotajā sesijā 1978. gada 18. aprīlī. — R.: Liesma, 1978. — 60 lpp.

Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas uzvaras un padomju varas nodibināšanas rezultātā mūsu valsts darbaļaudis V. I. Ļeņina radītās Komunistiskās partijas vadībā realizēja radikālus sociāli ekonomiskos pārveidojumus, nosargāja sociālisma iekarojumus un uzcēla attīstītu sociālistisko sabiedrību — patiesi brīvu darba cilvēku sabiedrību, kurā radīti vareni ražotājspēki, pastāvīgi paaugstinās tautas labklājība un kultūra, nostiprinās strādnieku šķiras, kolhozu zemniecības un tautas inteliģences nesatricināmā savienība.

Krievijas tautu kopīgajā revolucionārajā cīņā par Lielā Oktobra uzvaru un Padomju valsts izveidošanu aktīvi piedalījās Latvijas darbaļaudis. Viņi izcīnīja Latvijas Sociālistisko Padomju Republiku. Tomēr starptautiskā imperiālisma un nacionālistiskās buržuāzijas spiediens tolaik neļāva nosargāt revolucionāros iekarojumus. Buržuāzijas diktatūras apstākļos Latvijas darba tauta Komunistiskās partijas vadībā paš aizliedzīgi cīnījās par padomju varas atjaunošanu. To iedvesmoja PSRS panākumi sociālistiskajā celtniecībā. Šī cīņa vainagojās ar 1940.

gada sociālistiskās revolūcijas uzvaru un padomju varas atjaunošanu. Tika nodibināta Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika, kura savastautas pašnoteikšanās rezultātā brīvprātīgi iestājās Padomju Sociālistisko Republiku Savienība.

Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika ir līdztiesīga republika Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā, kas ir padomju tautas valstiskas vienotības iemiejums un saliedē visas nācijas un tautības kopīgai komunisma celtniecībai.

Pamatodamās uz zinātniskā komunisma idejām, apzinādamās sevi par visas padomju tautas neatņemamu sastāvdaļu, saglabādama mūsu Padomju valsts konstitucionālās attīstības ideju un principu pēctecību, kā arī 1919. gada Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Konstitūcijas un 1940. gada Latvijas PSR Konstitūcijas ideju un principu pēctecību un atbilstoši PSRS Konstitūcijai (Pamatlikumam), kura nostiprinājusi PSRS sabiedriskās iekārtas un politikas pamatus, noteikusi pilsoņu tiesības, brīvības un pienākumus, sociālistiskās visas tautas valsts organizācijas principus un mērķus, Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas tauta pieņem un pasludina šo Konstitūciju.

I. LATVIJAS PSR SABIEDRISKĀS IEKĀRTAS UN POLITIKAS PAMATI

1. NODAĻA. POLITISKĀ SISTĒMA

1. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika ir sociālistiska visas tautas valsts, kas pauž strādnieku, zemnieku un inteliģences, republikas visu tautību darbaļaužu gribu un intereses.

2. pants. Visa vara Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā pieder tautai.

Tauta realizē valsts varu ar Tautas deputātu padomju starpniecību; tās ir Latvijas PSR politiskais pamats.

Visi citi valsts orgāni ir pakļauti Tautas deputātu padomju kontrolei un atbildīgi tām.

3. pants. Padomju valsts organizācija un darbība pamatojas uz demokrātiskā centralisma principu: visi valsts varas orgāni no zemākajiem līdz augstākajiem tiek ievēlēti, tie ir atbildīgi tautai, augstāko orgānu lēmumi ir obligāti zemākajiem. Demokrātiskais centralisms vienoto vadību savieno ar vietējo iniciatīvu un radošo aktivitāti, ar katra valsts orgāna un katra amatpersonas atbildību par uzticēto darbu.

4. pants. Padomju valsts un visi tās orgāni darbojas uz sociālistiskās likumības pamata,

nodrošina tiesiskās kārtības, sabiedrības interešu un pilsoņu tiesību un brīvību aizsardzību.

Valsts un sabiedriskajām organizācijām un amatpersonām jāievēro PSRS Konstitūcija, Latvijas PSR Konstitūcija un padomju likumi.

5. **pants.** Svarīgākos valsts dzīves jautājumus izvirza visas tautas apspriešanai, kā arī nodod visas tautas nobalsošanai (referendumam).

6. **pants.** Padomju sabiedrības vadošais un virzošais spēks, tās politiskās sistēmas, valsts un sabiedrisko organizāciju kodols ir Padomju Savienības Komunistiskā partija. PSKP pastāv tautas interesēs un kalpo tautai.

Ar marksisma-ļeņinisma mācību bruņota, Komunistiskā partija nosaka sabiedrības attīstības ģenerālo perspektīvu, PSRS iekšpolitikas un ārpolitikas līniju, vada padomju tautas lielo jauncelsmes darbu, piešķir plānveidīgu, zinātniski pamatotu raksturu tās cīņai par komunisma uzvaru.

Visas partijas organizācijas darbojas PSRS Konstitūcijas ietvaros.

7. **pants.** Arodbiedrības, Vissavienības Ļeņina Komunistiskā Jaunatnes Savienība, kooperatīvās un citas sabiedriskās organizācijas saskaņā ar statūtos noteiktajiem uzdevumiem piedalās valsts un sabiedrības lietu pārvaldīšanā, politisko, saimniecisko, sociālo un kultūras jautājumu izlemšanā.

8. **pants.** Darba kolektīvi piedalās valsts un sabiedrības lietu apspriešanā un izlemšanā, ražošanas un sociālās attīstības plānošanā, kadru sagatavošanā un izvietojumā, piedalās uzņē-

mumu un iestāžu pārvaldīšanas, darba un sadzīves apstākļu uzlabošanas, tāpat ražošanas attīstīšanai, kā arī sociālajiem un kultūras pasākumiem un materiālajai stimulēšanai paredzēto līdzekļu izlietošanas jautājumu apspriešanā un izlemšanā.

Darba kolektīvi attīsta sociālistisko sacensību, veicina labāko darba metožu izplatīšanos un darba disciplīnas nostiprināšanos, audzina savus locekļus komunistiskās tikumības gara, rūpējas par viņu politiskā apzinīguma, kultūras un profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanos.

9. **pants.** Padomju sabiedrības politiskās sistēmas attīstības pamatvirziens ir tālāka sociālistiskās demokrātijas izvērsšana: arvien plašāka pilsoņu piedalīšanās valsts un sabiedrības lietu pārvaldīšanā, valsts aparāta pilnveidošana, sabiedrisko organizāciju aktivitātes palielināšana, tautas kontroles pastiprināšana, valsts un sabiedrības dzīves tiesiskā pamata nostiprināšana, atklātuma paplašināšana, pastāvīga sabiedriskās domas ievērošana.

2 NODAĻA. EKONOMISKĀ SISTĒMA

10. **pants.** Latvijas PSR ekonomiskās sistēmas pamatā ir ražošanas līdzekļu sociālistiskais īpašums valsts (visas tautas) un kolhozu-kooperatīvu īpašuma veidā.

Sociālistiskais īpašums ir arī arodbiedrību un citu sabiedrisko organizāciju manta, kas tam nepieciešama statūtos noteikto uzdevumu veikšanai.

Valsts aizsargā sociālistisko īpašumu un rada apstākļus tā vairošanai.

Neviens nav tiesīgs izmantot sociālistisko īpašumu personiskas iedzīvošanās nolūkā un citos savtīgos nolūkos.

11. pants. Valsts īpašums — visas padomju tautas kopīga manta — ir galvenais sociālistiska īpašuma veids.

Zeme, tās dzīles, ūdeņi un meži ir vienīgi valsts īpašumā. Valstij pieder ražošanas pamatlīdzekļi rūpniecībā, celtniecībā un lauksaimniecībā, transporta un sakaru līdzekļi, bankas, valsts organizēto tirdzniecības, komunālo un citu uzņēmumu manta, dzīvokļu pamatfonds pilsētās, kā arī cita manta, kas nepieciešama valsts uzdevumu veikšanai.

12. pants. Kolhozu un citu kooperatīvo organizāciju un to apvienību īpašumā ir ražošanas līdzekļi un cita manta, kas tiem nepieciešama statūtos noteikto uzdevumu veikšanai.

Kolhozu aizņemto zemi tiem nodod bezmaksas un beztermiņa lietošanā.

Valsts veicina kolhozu-kooperatīvu īpašuma attīstību un tuvināšanos valsts īpašumam.

Kolhoziem, kā arī citiem zemes lietotājiem ir pienākums zemi efektīvi izmantot, saudzīgi izturēties pret to un paaugstināt tās auglību.

13. pants. Latvijas PSR pilsoņu personiskā īpašuma pamats ir darba ienākumi. Personiskajā īpašumā var būt iedzīves, personiskā lietojuma, ērtību un mājas palīgsaimniecības priekšmeti, dzīvojamā māja un darba ietaupījumi. Pilsoņu personisko īpašumu un tā mantošanas tiesības sargā valsts.

Pilsoņu lietošana var būt zemes gabali, ko likumā noteiktajā kārtībā piešķir palīgsaimniecībai (arī lopu un putnu turešanai), augļu dārziem un sakņu dārziem, kā arī individuālajai dzīvokļu celtniecībai. Pilsoņiem racionāli jāizmanto viņiem piešķirtie zemes gabali. Valsts un kolhozi sniedz pilsoņiem atbalstu palīgsaimniecībā.

Mantu, kas ir pilsoņu personiskajā īpašumā vai lietošanā, nedrīkst izlietot bezstrādes ienākumu gūšanai vai lietot, kaitējot sabiedrības interesēm.

14. pants. Sabiedrības bagātības palielināšanās, tautas un katra padomju cilvēka labklājības celšanās avots ir padomju cilvēku darbs, kas brīvs no ekspluatācijas.

Saskaņā ar sociālisma principu «No katra pēc viņa spējām, katram — pēc viņa darba» valsts kontrolē darba un patēriņa mēru. Tā noteic ar nodokļiem apliekamo ienākumu nodokļa apmēru.

Sabiedriski derīgais darbs un tā rezultāti nosaka cilvēka stāvokli sabiedrībā. Valsts, savienodama materiālos un morālos stimulus un atbalstīdama novatorismu un radošu attieksmi pret darbu, veicina to, ka darbs kļūst par katra padomju cilvēka pirmo dzīves nepieciešamību.

15. pants. Sabiedriskās ražošanas augstākais mērķis sociālistiskā ir cilvēku augošo materiālo un garīgo vajadzību maksimāli pilnīga apmierināšana.

Atbalstīdamās uz darbaļaužu radošo aktivitāti, sociālistisko sacensību un zinātnes un tehnikas progresa sasniegumiem, pilnveidodama ekonomikas vadīšanas formas un metodes, valsts

nodrošina darba ražīguma celšanos, ražošanas efektivitātes un darba kvalitātes paaugstināšanos, dinamisku, plānveidīgu un proporcionālu tautas saimniecības attīstību.

16. pants. Latvijas PSR ekonomika ir vienotā PSRS tautsaimnieciskā kompleksa sastāvdaļa, kurš aptver visus sabiedriskās ražošanas, sadales un maiņas posmus.

Ekonomika tiek vadīta, pamatojoties uz ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plāniem, ievērojot nozaru un teritoriālo principu un savienojot centralizēto vadību ar uzņēmumu, apvienību un citu organizāciju saimniecisko pārstāvību un iniciatīvu. Šai darbā aktīvi izmanto saimniecisko aprēķinu, peļņu, pašizmaksu un citas ekonomiskās sviras un stimulus.

17. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā saskaņā ar likumu pieļauj individuālo darbu mājražotājiem un mājamatniecībā, lauksaimniecībā un sadzīves pakalpojumu sfērā, kā arī citos nodarbošanās veidos, kuri pamatojas tikai uz pilsoņu un viņu ģimenes locekļu personisko darbu. Valsts regulē individuālo darbu, nodrošinādama tā izmantošanu sabiedrības interesēs.

18. pants. Tagadējās paaudzes un nākamo paaudžu interesēs Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā veic nepieciešamos pasākumus zemes un tās dzīvības, ūdens resursu, augu un dzīvnieku valsts aizsardzībai un zinātniski pamatotai, racionālai izmantošanai, gaisa un ūdens tīrības saglabāšanai, dabas bagātību atjaunošanās nodrošināšanai un cilvēka apkārtējās vides uzlabošanai.

3. NODAĻA SOCIĀLĀ ATTĪSTĪBA UN KULTŪRA

19. pants. Latvijas PSR sociālais pamats ir strādnieku, zemnieku un inteliģences nesatricināmā savienība.

Valsts sekmē sabiedrības sociālā viendabīguma pastiprināšanos — šķirisko atšķirību, pilsētas un lauku, garīgā un fiziskā darba būtisko atšķirību izzušanu, visu PSRS nāciju un tautību vispusīgu attīstību un tuvināšanos.

20. pants. Saskaņā ar komunisma ideālu «Ikviens indivīda brīva attīstība ir visu indivīdu brīvas attīstības nosacījums» valsts sprauž sev par mērķi paplašināt reālās iespējas pilsoņiem likt lietā savus radošos spēkus, spējas un dotības, vispusīgi attīstīt personību.

21. pants. Valsts rūpējas par darba apstākļu uzlabošanu un darba aizsardzību, par tā zinātnisko organizāciju, par smagā fiziska darba sašaurināšanu un turpmāku pilnīgu likvidēšanu, kompleksi mehanizējot un automatizējot ražošanas procesus visās tautas saimniecības nozarēs.

22. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā konsekventi īsteno programmu, kura paredz pārvērst darbu lauksaimniecība par industriālā darba paveidu, paplašināt laukos tautas izglītības, kultūras, veselības aizsardzības, tirdzniecības un sabiedriskās ēdināšanas, sadzīves pakalpojumu un komunālas saimniecības iestāžu tīklu, pārveidot lauku apdzīvotas vietas par labiekārtotiem ciematiem.

23. pants. Pamatojoties uz darba ražīguma celšanos, valsts nelokāmi realizē kursu uz darba

samaksas līmeņa un darbaļaužu reālo ienākumu paaugstināšanu.

Lai pilnīgāk apmierinātu padomju cilvēku vajadzības, tiek izveidoti sabiedriskie patēriņa fondi. Valsts ar sabiedrisko organizāciju un darba kolektīvu plašu līdzdalību nodrošina šo fondu palielināšanos un taisnīgu sadali.

24. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā darbojas un attīstās veselības aizsardzības, sociālas nodrošināšanas, tirdzniecības un sabiedriskās ēdināšanas, sadzīves pakalpojumu un komunālās saimniecības valsts sistēmas.

Valsts stimulē kooperatīvo un citu sabiedrisko organizāciju darbību visās iedzīvotāju apkalpošanas sfērās. Tā veicina masu fiziskās kultūras un sporta attīstību.

25. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā pastāv un tiek pilnveidota vienota tautas izglītības sistēma, kas nodrošina pilsoņu vispārīgo izglītošanu un profesionālo sagatavošanu, kalpo jaunatnes komunistiskajai audzināšanai, tās garīgajai un fiziskajai attīstībai, gatavo to darbam un sabiedriskajai darbībai.

26. pants. Atbilstoši sabiedrības vajadzībām valsts nodrošina plānveidīgu zinātnes attīstību un zinātnieku kadru sagatavošanu, organizē zinātnisko pētījumu rezultātu ieviešanu tautas saimniecībā un citās dzīves sfērās.

27. pants. Valsts rūpējas par garīgo vērtību aizsardzību, vairošanu un plašu izmantošanu padomju cilvēku tikumiskajai un estētiskajai audzināšanai, viņu kultūras līmeņa paaugstināšanai.

Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā tiek maksimāli stimulēta profesionālās mākslas un tautas daiļrades attīstība.

4. NODAĻA. ĀRPOLITISKĀ DARBĪBA UN SOCIĀLISTISKĀS TĒVIJAS AIZSARDZĪBA

28. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas ārpolitiskās darbības pamatā ir PSRS Konstitūcijā noteiktie ārpolitikas mērķi, uzdevumi un principi.

Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republika kara propaganda ir aizliegta.

29. pants. Saskaņā ar PSRS Konstitūciju sociālistiskās Tēvijas aizsardzība ir viena no svarīgākajām valsts funkcijām un ir visas tautas lieta.

Sociālisma iekarojumu, padomju tautas mierīgā darba, valsts suverenitātes un teritoriālas integritātes aizsardzības nolūkā izveidoti PSRS Bruņotie Spēki un noteikta vispārēja karaklausība.

PSRS Bruņoto Spēku pienākums pret tautu — droši aizsargāt sociālistisko Tēviju, būt pastāvīgā kaujas gatavība, kura garantē tūlītēju pretsparu jebkuram agresoram.

30. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika piedalās PSRS drošības un aizsardzības spēju nodrošināšanā, PSRS Bruņoto Spēku apgādāšanā ar visu nepieciešamo.

Valsts orgānu, sabiedrisko organizāciju, amatpersonu un pilsoņu pienākumus valsts drošības nodrošināšanā un aizsardzības spēju nostiprināšanā nosaka PSRS likumdošana,

II. VALSTS UN PERSONA

5. NODAĻA. LATVIJAS PSR PILSONĪBA. PILSONU LĪDZTIESĪBA

31. pants. Saskaņā ar Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā noteikto vienoto Savienības pilsonību ikviens Latvijas PSR pilsonis ir PSRS pilsonis.

Padomju pilsonības iegūšanas un zaudēšanas pamatus un kārtību nosaka Likums par PSRS pilsonību.

Citu savienoto republiku pilsoņiem Latvijas PSR teritorijā ir tādas pašas tiesības kā Latvijas PSR pilsoņiem.

Latvijas PSR pilsoņi ārzemēs ir Padomju valsts aizsardzībā un aizgādībā.

32. pants. Latvijas PSR pilsoņi ir vienlīdzīgi likuma priekšā neatkarīgi no izcelsmes, sociālā un mantiskā stāvokļa, rases un nacionālās piederības, dzimuma, izglītības, valodas, attieksmes pret reliģiju, nodarbošanās veida un rakstura, dzīves vietas un citiem apstākļiem.

Latvijas PSR pilsoņu līdztiesība nodrošināta visas ekonomiskās, politiskās, sociālās un kultūras dzīves sfērās.

33. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā sievietei un vīrietim ir vienlīdzīgas tiesības.

So tiesību realizēšanu nodrošina, piešķirot sievietēm tādas pašas iespējas kā vīriešiem iegūt izglītību un profesionālo sagatavotību, strādāt darbu, saņemt atlīdzību par to un izvirzīties darbā, piedalīties sabiedriski politiskajā un kultūras darbībā, kā arī veicot speciālus pasākumus sieviešu darba un veselības aizsardzībai; radot apstākļus, kas ļauj sievietēm savienot darbu ar mātes pienākumiem; tiesiski aizsargājot, materiāli un morāli atbalstot mātē un bērna intereses, arī piešķirot apmaksātus atvaļinājumus un citus atvieglojumus grūtniecēm un mātēm, pakāpeniski saīsinot darba laiku sievietēm, kam ir mazgadīgi bērni.

34. pants. Dažādu rasu un nacionalitāšu Latvijas PSR pilsoņiem ir vienlīdzīgas tiesības.

So tiesību realizēšanu nodrošina visu PSRS nāciju un tautību vispusīgas attīstības un tuvināšanās politika, pilsoņu audzināšana padomju patriotisma un sociālistiskā internacionālisma garā, iespēja lietot dzimto valodu un citu PSRS tautu valodas.

Jebkādu tiešu vai netiešu pilsoņu tiesību ierobežošanu, tiešu vai netiešu priekšrocību noteikšanu pilsoņiem atkarībā no viņu rases un nacionālās piederības, kā arī jebkādu rases vai nacionālā pārkāpuma, naida vai nievāšanas sludināšanu soda saskaņā ar likumu.

35. pants. Ārvalstniekiem un bezpavalstniekiem Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā garantē likumā paredzētās tiesības un brīvības, arī tiesības griezties tiesā un citos valsts orgānos, lai aizstāvētu savas personiskās, mantiskās, ģimenes un citas tiesības.

Ārvalstniekiem un bezpavalstniekiem, kas atrodas Latvijas PSR teritorijā, jārespektē PSRS Konstitūcija, Latvijas PSR Konstitūcija un jāievēro padomju likumi.

36. pants. Latvijas PSR piešķir patvēruma tiesības ārvalstniekiem, ko vajā par darbaļaužu interešu un miera aizstāvēšanu, par piedalīšanos revolucionārajā kustībā un nacionālās atbrīvošanās kustībā, par progresīvu sabiedriski politisko, zinātnisko vai citu radošo darbību.

6. NODAĻA. LATVIJAS PSR PILSOŅU PAMATTIESĪBAS, PAMATBRĪVĪBAS UN PAMATPIENĀKUMI

37. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir visas sociāli ekonomiskās, politiskās un personiskās tiesības un brīvības, ko pasludina un garantē PSRS Konstitūcija, Latvijas PSR Konstitūcija un padomju likumi. Sociālistiskā iekārta nodrošina pilsoņu tiesību un brīvību paplašināšanos, viņu dzīves apstākļu nepārtrauktu uzlabošanu atbilstoši sociāli ekonomiskās un kultūras attīstības programmu izpildei.

Pilsoņi nedrīkst izmantot savas tiesības un brīvības pretēji sabiedrības un valsts interesēm un citu pilsoņu tiesībām.

38. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz darbu — proti, tiesības dabūt garantētu darbu ar samaksu, kas atbilst darba daudzumam un labumam un **nav** mazāka par valsts noteikto minimumu, — ieskaitot tiesības izraudzīties profesiju, nodarbošanos un darbu atbilstoši savam aicinājumam, spējām, profesionā-

lajai sagatavotībai un Izglītībai un ievērojot sabiedrības vajadzības.

Sīs tiesības nodrošina sociālistiskā saimniecības sistēma, ražotājspēku nemītīgā attīstība, bezmaksas profesionālā apmācība, darba kvalifikācijas celšana un apmācīšana jaunās specialitātēs, profesionālās orientācijas un darbā iekārtošanas sistēmu attīstība.

39. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz atpūtu.

Sīs tiesības tiek nodrošinātas, nosakot strādniekiem un kalpotājiem darba nedēļu, kas nepārsniedz 41 stundu, un saīsinātu darba dienu zināmām profesijām un ražotnēm, saīsinātu darba laiku naktīs; piešķirot ikgadējus apmaksātus atvaļinājumus un iknedēļas atpūtas dienas, kā arī paplašinot kultūrizglītības un veselības nostiprināšanas iestāžu tīklu, attīstot masu sportu, fizisko kultūru un tūrismu; radot labvēlīgas iespējas atpūtai dzīves vietā un citus apstākļus racionālai brīvā laika izmantošanai.

Kolhoznieku darba laika un atpūtas ilgumu regulē kolhozi.

40. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz veselības aizsardzību.

Sīs tiesības tiek nodrošinātas, bez maksas sniedzot kvalificētu medicīnisko palīdzību valsts veselības aizsardzības iestādēs; paplašinot pilsoņu ārstniecības un veselības nostiprināšanas iestāžu tīklu; attīstot un pilnveidojot drošības tehniku un ražošanas sanitāriju; veicot plašus profilakses un apkārtējās vides sanācijas pasākumus; īpaši rūpējoties par jaunās paaudzes

veselību, arī aizliedzot bērnu darbu, kas nav saistīts ar mācībām un darbaudzināšanu; izvērsot zinātniskos pētījumus, lai novērstu un samazinātu saslimstību un nodrošinātu pilsoņu ilggadēju aktīvu mūžu.

41. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz materiālu nodrošinājumu vecumā, slimības gadījumā, pilnīga vai daļēja darba spēju zaudējuma, kā arī apgādnieka zaudējuma gadījumā.

Šīs tiesības tiek garantētas, izdarot strādnieku, kalpotāju un kolhoznieku sociālo apdrošināšanu un izmaksājot pabalstus pārejošas darba nespējas gadījumā; maksājot no valsts un kolhozu līdzekļiem vecuma un invaliditātes pensijas, kā arī pensijas apgādnieka zaudējuma gadījumā; iekārtojot darbā pilsoņus, kas daļēji zaudējuši darba spējas; gādājot par gados veciem pilsoņiem un par invalīdiem; izmantojot citus sociālās nodrošināšanas veidus.

42. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz dzīvokli.

Šīs tiesības tiek nodrošinātas, attīstot un aizsargājot valsts un sabiedrisko dzīvokļu fondu, veicinot kooperatīvo un individuālo dzīvokļu celtniecību, sabiedrības uzraudzībā taisnīgi sadalot dzīvojamo platību, ko piešķir atbilstoši labiekārtotu dzīvokļu celtniecības programmas īstenošanai, kā arī nosakot zemu maksu par dzīvokli un komunālajiem pakalpojumiem. Latvijas PSR pilsoņiem jāsaudzē viņiem piešķirtais dzīvoklis.

43. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz izglītību.

Šīs tiesības tiek nodrošinātas, nosakot visu veidu bezmaksas izglītību, realizējot jaunatnes vispārējo obligāto vidējo izglītību, plaši attīstot profesionāli tehnisko, vidējo speciālo un augstāko izglītību, kas pamatojas uz mācību saikni ar dzīvi un ražošanu; attīstot neklātienē un vakara izglītību; piešķirot valsts stipendijas un atvieglojumus skolu audzēkņiem un studentiem; bez maksas izsniedzot skolas mācību grāmatas; garantējot iespēju mācīties skolā dzimtajā valodā; radot apstākļus pašizglītbai.

44. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības izmantot kultūras sasniegumus.

Šīs tiesības tiek nodrošinātas, padarot visiem pieejamas savas zemes un pasaules kultūras vērtības, kas atrodas valsts un sabiedriskajos fondos; attīstot un vienmērīgi izvietojot kultūrizglītības iestādes republikas teritorijā; attīstot televīziju un radio, grāmatu izdošanu un periodisko presi, kā arī bezmaksas bibliotēku tīklu; paplašinot kultūras sasniegumu apmaiņu ar ārvalstīm.

45. pants. Latvijas PSR pilsoņiem atbilstoši komunisma celtniecības mērķiem garantēta zinātniskās, tehniskās un mākslinieciskās jaunrades brīvība. To nodrošina, plaši izvērsot zinātniskos pētījumus, izgudrotāju un racionalizatoru darbību, attīstot literatūru un mākslu. Valsts rada tam nepieciešamos materiālos apstākļus, atbalsta brīvprātīgās biedrības un radošās savienības, organizē izgudrojumu un racionalizācijas priekšlikumu ieviešanu tautas saimniecībā un citās dzīves sfērās.

Autoru, izgudrotāju un racionalizatoru tiesības sargā valsts.

46. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības piedalīties valsts un sabiedrības lietu pārvaldīšanā, visas valsts un vietējās nozīmes likumu un lēmumu apspriešanā un pieņemšanā.

Šīs tiesības nodrošina iespēja vēlēti Tautas deputātu padomes un citus vēlētos valsts orgānus un tikt ievēlētiem tajos, piedalīties visas tautas apspriešanā un nobalsošanā, tautas kontrolē, valsts orgānu, sabiedrisko organizāciju un sabiedrības pašdarbīgo orgānu darbā, darba kolektīvu sapulcēs un sapulcēs dzīves vietā.

47. pants. Katram Latvijas PSR pilsonim ir tiesības iesniegt valsts orgāniem un sabiedriskajām organizācijām priekšlikumus par to darbības uzlabošanu, kritizēt trūkumus darbā.

Amatpersonām noteiktajos termiņos jāizskata pilsoņu priekšlikumi un iesniegumi, jāatbild uz tiem un jāveic nepieciešamie pasākumi.

Vajāšana par kritiku ir aizliegta. Personas, kas vajā par kritiku, tiek sauktas pie atbildības.

48. pants. Atbilstoši tautas interesēm un sociālistiskās iekārtas nostiprināšanas un attīstīšanas nolūkā Latvijas PSR pilsoņiem garantē vārda, preses, sapulču, mītiņu, ielas gājieni un demonstrāciju brīvību.

Šīs politiskās brīvības tiek nodrošinātas, nododot darbaļaudīm un to organizācijām sabiedriskās ēkas, ielas un laukumus, plaši izplatot informāciju, radot iespējas izmantot presi, televīziju un radio.

49. pants. Atbilstoši komunisma celtniecības mērķiem Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības ap-

vienoties sabiedriskās organizācijās, kas veicina viņu politiskās aktivitātes un pašdarbības attīstību, viņu daudzveidīgo interešu apmierināšanu.

Sabiedriskajām organizācijām garantē apstākļus statūtos noteikto uzdevumu sekmīgai izpildei.

50. pants. Latvijas PSR pilsoņiem tiek garantēta apziņas brīvība, proti, tiesības pievērsties jebkurai reliģijai vai nepievērsties nevienai, piekopt reliģiskus kultus vai propagandēt ateismu. Aizliegts celt naidu sakarā ar reliģiskajiem ticējumiem.

Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā baznīca ir atdalīta no valsts un skola — no baznīcas.

51. pants. Ģimene ir valsts aizsardzībā.

Laulība pamatojas uz sievietes un vīrieša brīvprātīgu vienošanos; laulātie ir pilnīgi līdztiesīgi ģimenes attiecībās.

Valsts rūpējas par ģimeni, izveidojot un attīstot plašu bērnu iestāžu tīklu, organizējot un pilnveidojot sadzīves pakalpojumu dienestu un sabiedrisko ēdināšanu, izmaksājot pabalstus sakarā ar bērna piedzimšanu, piešķirot pabalstus un atvieglojumus daudz bērnu ģimenēm, kā arī citāda veida pabalstus un palīdzību ģimenei.

52. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir garantēta personas neaizskaramība. Nevienam nevar apcietināt citādi kā uz tiesas lēmuma pamata vai ar prokurora sankciju.

53. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir garantēta dzīvokļa neaizskaramība. Nevienam nav

tiesību bez likumīga pamata ieiet dzīvoklī pret tajā dzīvojošo personu gribu.

54. **pants.** Pilsoņu personisko dzīvi, korespondences, telefona sarunu un telegrāfisko ziņojumu noslēpumu sargā likums.

55. **pants.** Cienīt personu, aizsargāt pilsoņu tiesības un brīvības ir visu valsts orgānu, sabiedrisko organizāciju un amatpersonu pienākums.

Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz tiesas aizsardzību pret viņu goda un cieņas, dzīvības un veselības, personiskās brīvības **un** mantas apdraudējumiem.

56. **pants.** Latvijas PSR pilsoņiem **ir** tiesības pārsūdzēt amatpersonu, valsts un sabiedrisko orgānu rīcību. Sūdzības jāizskata likumā noteiktajā kārtībā un termiņos.

Amatpersonu rīcību, ar kuru pārkāpts likums, pārsniegtas pilnvaras un aizskartas pilsoņu tiesības, likumā noteiktajā kārtībā var pārsūdzēt tiesā.

Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības saņemt atlīdzību par zaudējumiem, ko **ar** nelikumīgu rīcību nodarījušas valsts un sabiedriskās organizācijas, jkā arī amatpersonas, izpildot die- nestā pienākumus.

57. **pants.** Tiesību un brīvību realizēšana nav šķirama no pilsoņa pienākumu pildīšanas.

Latvijas PSR pilsonim jāievēro PSRS Konstitūcija, Latvijas PSR Konstitūcija un padomju likumi, jācienī sociālistiskās kopdzīves noteikumi, godam jāattaisno cildenais padomju pilsoņa vārds.

58. **pants.** Katra darba spējīga Latvijas PSR pilsoņa pienākums un goda lieta ir apzinīgs darbs viņa izraudzītajā sabiedriski derīgās darbības sfērā, darba disciplīnas ievērošana. Izvairīšanās no sabiedriski derīga darba nav savienojama ar sociālistiskās sabiedrības principiem.

59. **pants.** Latvijas PSR pilsonim jāsargā un jāstiprina sociālistiskais īpašums. Latvijas PSR pilsoņa pienākums ir cīnīties pret valsts un sabiedrības mantas izlaupīšanu un izšķērdēšanu, saudzēt tautas mantu.

Personas, kas apdraud sociālistisko īpašumu, sodāmas saskaņā ar likumu.

60. **pants.** Latvijas PSR pilsonim jāsargā Padomju valsts intereses, jāveicina tās varenības un autoritātes nostiprināšanās.

Sociālistiskās Tēvijas aizsardzība ir katra Latvijas PSR pilsoņa svēts pienākums.

Dzimtenes nodevība ir vissmagākais noziegums pret tautu.

61. **pants.** Karadienests PSRS Bruņoto Spēku rindās ir Latvijas PSR pilsoņu godpilns pienākums.

62. **pants.** Katra Latvijas PSR pilsoņa pienākums ir respektēt citu pilsoņu nacionālo pašcieņu, stiprināt daudznacionālās Padomju valsts nāciju un tautību draudzību.

63. **pants.** Latvijas PSR pilsonim jācienī citu personu tiesības un likumīgās intereses, jābūt nesamierināmam pret antisabiedrisku rīcību, visnotaļ jāveicina sabiedriskās kārtības sagāšana.

64. pants. Latvijas PSR pilsoņiem jā rūpējas par bērnu audzināšanu, jā gatavo viņi sabiedriski derīgam darbam, jā audzina par sociālistiskās sabiedrības cienīgiem locekļiem. Bērniem jā rūpējas par vecākiem un jā sniedz viņiem palīdzība.

65. pants. Latvijas PSR pilsoņiem jā saudzē daba, jā sargā tās bagātības.

66. pants. Rūpēties par vēstures pieminekļu un citu kultūras vērtību saglabāšanu ir Latvijas PSR pilsoņu pienākums.

67. pants. Latvijas PSR pilsoņa internacionāls pienākums ir veicināt draudzības un sadarbības attīstību ar citu zemju tautām, sekmēt vispārējā miera saglabāšanu un nostiprināšanu.

III. LATVIJAS PSR NACIONĀLI VALSTISKĀ UN ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ IEKĀRTA

7. NODAĻA. LATVIJAS PSR — SAVIENOTĀ REPUBLIKA PADOMJU SOCIĀLISTISKO REPUBLIKU SAVIENĪBĀ

68. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika ir suverēna padomju sociālistiska valsts. Komunistiskās sabiedrības sekmīgas celtniecības, ekonomiskās un politiskās vienotības nostiprināšanas, valsts drošības un aizsardzības nodrošināšanas nolūkā Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika savas tautas brīvas pašnoteikšanās rezultātā, pamatojoties uz brīvprātīgumu un līdztiesību, kopā ar

Krievijas Padomju Federatīvo Sociālistisko Republiku,

Ukrainas Padomju Sociālistisko Republiku,
Baltkrievijas Padomju Sociālistisko Republiku,

Uzbekijas Padomju Sociālistisko Republiku,
Kazahijas Padomju Sociālistisko Republiku,
Gruzijas Padomju Sociālistisko Republiku,
Azerbaidžānas Padomju Sociālistisko Republiku,

Lietuvas Padomju Sociālistisko Republiku,
Moldāvijas Padomju Sociālistisko Republiku,
Kirgīzijas Padomju Sociālistisko Republiku,
Tadžikijas Padomju Sociālistisko Republiku,

Armēnijas Padomju Sociālistisko Republiku, Turkmēni jās Padomju Sociālistisko Republiku,

Igaunijas Padomju Sociālistisko Republiku apvienojusies Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā — vienotā savienotā daudznacionālā valstī.

Pamatojoties uz to, Latvijas PSR nodrošina Padomju Sociālistisko Republiku Savienībai tās augstāko valsts varas un pārvaldes orgānu personā PSRS Konstitūcijas 73. pantā noteiktās tiesības.

Izņemot PSRS Konstitūcijas 73. pantā minētos jautājumus, Latvijas PSR patstāvīgi realizē valsts varu savā teritorijā.

69. pants. Latvijas PSR patur sev tiesības brīvi izstāties no PSRS.

70. pants. Latvijas PSR piedalās PSRS pārziņā nodoto jautājumu izlemšanā PSRS Augstākajā Padomē, PSRS Augstākās Padomes Prezidijā, PSRS valdībā un citos PSRS orgānos.

Latvijas PSR nodrošina kompleksu ekonomisko un sociālo attīstību republikas teritorijā, sekmē PSRS pilnvaru realizēšanu šajā teritorijā, īsteno PSRS augstāko valsts varas un pārvaldes orgānu lēmumus.

Jautājumos, kuri ir tās pārziņā, Latvijas PSR koordinē un kontrolē Savienības pakļautības uzņēmumu, iestāžu un organizāciju darbību.

71. pants. PSRS likumi ir obligāti Latvijas PSR teritorijā.

72. pants. Latvijas PSR teritoriju nevar grozīt bez tās piekrišanas. Robežas starp Latvi-

jas PSR un citām savienotajām republikām var grozīt pēc attiecīgo republiku savstarpējas vienošanās, kas jāapstiprina Padomju Sociālistisko Republiku Savienībai.

73. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika tās augstāko valsts varas un pārvaldes orgānu personā pārziņā:

1) Latvijas PSR Konstitūcijas pieņemšanu un grozīšanu;

2) kontroli pār Latvijas PSR Konstitūcijas ievērošanu;

3) Latvijas PSR likumdošanu;

4) valsts kārtības, pilsoņu tiesību un brīvību aizsargāšanu;

5) republikānisko un vietējo valsts varas un pārvaldes orgānu organizācijas un darbības kārtības noteikšanu;

6) vienotas sociāli ekonomiskās politikas realizēšanu, Latvijas PSR ekonomikas vadīšanu; zinātnes un tehnikas progresa nodrošināšanu un dabas resursu racionālas izmantošanas un aizsardzības pasākumu realizēšanu;

7) Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plānu izstrādāšanu un apstiprināšanu, to izpildes pārskatu apstiprināšanu; Latvijas PSR valsts budžeta izstrādāšanu un apstiprināšanu, tā izpildes pārskata apstiprināšanu; rajonu un republikas pakļautības pilsētu vietējo budžetu izpildes vadīšanu;

8) Latvijas PSR valsts budžeta veidošanai iemaksājamo ieņēmumu noteikšanu saskaņā ar PSRS likumdošanu;

8. NODAĻA. LATVIJAS PSR ADMINISTRATĪVI
TERITORIĀLĀ IEKĀRTA

9) koprepubliikānisko un republikānisko tautas saimniecības nozaru un republikas pakļautības apvienību un uzņēmumu vadīšanu;

10) zemes, zemes dzīļu, mežu un ūdeņu lietošanas kārtības noteikšanu, apkārtējās vides aizsardzību;

11) dzīvokļu un komunālās saimniecības, tirdzniecības un sabiedriskās ēdināšanas, sadzīves pakalpojumu, dzīvokļu celtniecības un pilsētu un citu apdzīvoto vietu labiekārtošanas, transporta un ceļu būvniecības vadīšanu;

12) Latvijas PSR tautas izglītības, kultūras un zinātnes organizāciju un iestāžu vadīšanu; veselības aizsardzības, fiziskās kultūras un sporta, kā arī sociālās nodrošināšanas vadīšanu; vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzību;

13) Latvijas PSR tiesu notiesāto pilsoņu amnestiju un apžēlošanu;

14) Latvijas PSR pārstāvību starptautiskajās attiecībās;

15) citu republikas nozīmes jautājumu izlemšanu.

74. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskajai Republikai ir tiesības stāties attiecībās ar ārvalstīm, noslēgt ar tām līgumus un apmainīties ar diplomātiskajiem un konsulārajiem pārstāvjiem, piedalīties starptautisko organizāciju darbībā.

75. pants. Latvijas PSR suverēnās tiesības saskaņā ar PSRS Konstitūciju sargā Padomju Sociālistisko Republiku Savienība.

76. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika nosaka savu iedalījumu rajonos un izlemj citus administratīvi teritoriālās iekārtas jautājumus.

77. pants. Latvijas PSR sastāv no Alūksnes, Balvu, Bauskas, Cēsu, Daugavpils, Dobeles, Gulbenes, Jēkabpils, Jelgavas, Krāslavas, Kuldīgas, Liepājas, Limbažu, Ludzas, Madonas, Ogres, Preiļu, Rēzeknes, Rīgas, Saldus, Stučkas, Talsu, Tukuma, Valkas, Valmieras un Ventspils rajoniem un republikas pakļautības pilsētām: Rīgas, Daugavpils, Liepājas, Jelgavas, Ventspils, Rēzeknes un Jūrmalas.

IV. LATVIJAS PSR TAUTAS DEPUTĀTU PADOMES UN TO IEVĒLĒŠANAS KĀRTĪBA

9. NODAĻA. TAUTAS DEPUTĀTU PADOMJU SISTĒMA UN DARBĪBAS PRINCIPI

78. pants. Tautas deputātu padomes — Latvijas PSR Augstākā Padome, rajonu, pilsētu, pilsētu rajonu, ciematu un ciemu Tautas deputātu padomes — veido vienotu valsts varas orgānu sistēmu.

79. pants. Latvijas PSR Augstākās Padomes pilnvaru laiks ir pieci gadi.

Vietējo Tautas deputātu padomju pilnvaru laiks ir divarpus gadi.

Tautas deputātu padomju vēlēšanas noteic ne vēlāk par diviem mēnešiem pirms attiecīgo padomju pilnvaru laika izbeigšanās.

89. pants. Svarīgākos jautājumus, kas ir attiecīgo Tautas deputātu padomju pārziņā, izskata un izlemj padomju sesijās.

Tautas deputātu padomes ievēlē pastāvīgās komisijas, izveido izpildu un rīcības orgānus, kā arī citus tām pakļautus orgānus.

81. pants. Tautas deputātu padomes izveido tautas kontroles orgānus, kas savieno valsts kontroli ar darbaļaužu sabiedrisko kontroli uzņēmumos, kolhozos, iestādēs un organizācijās.

Tautas kontroles orgāni kontrolē valsts plānu

un uzdevumu izpildi; cīnās pret valsts disciplīnas pārkāpumiem, šauri lokālas un resoriskas pieejas izpausmēm, nesaimnieciskumu un izšķērdību, novilcināšanu un birokrātismu; sekmē valsts aparāta darba pilnveidošanu,

82. pants. Tautas deputātu padomes tieši un ar to izveidoto orgānu starpniecību vada visas valsts, saimnieciskās, sociālās un kultūras celtniecības nozares, pieņem lēmumus, nodrošina to izpildi, kontrolē lēmumu realizēšanu.

83. pants. Tautas deputātu padomju darbības pamatā ir kolektīva, brīva un lietišķa jautājumu apspriešana un izlemšana, atklātums, regulāri izpildu un rīcības orgānu un padomju izveidoto citu orgānu pārskati padomēm un iedzīvotājiem, plaša pilsoņu iesaistīšana padomju darbā.

Tautas deputātu padomes un to izveidotie orgāni sistemātiski informē iedzīvotājus par savu darbu un pieņemtajiem lēmumiem.

10 NODAĻA. VĒLĒŠANU SISTĒMA

84. pants. Visās Tautas deputātu padomēs deputātus ievēlē uz vispārēju, vienlīdzīgu un tiešu vēlēšanu tiesību pamata, aizklāti balsojot.

85. pants. Deputātu vēlēšanas ir vispārējas: visiem Latvijas PSR pilsoņiem, kas sasniegusi 18 gadu vecumu, ir tiesības vēlēties un tikt ievēlētiem, izņemot personas, kas likumā noteiktajā kārtībā atzītas par garā slimām.

86. pants. Deputātu vēlēšanas ir vienlīdzīgas: katram vēlētajam ir viena balss; visi vēletāji

piedalās vēlēšanas uz vienlīdzīgiem pamatiem.

87. pants. Deputātu vēlēšanas ir tiešas: visu Tautas deputātu padomju deputātus pilsoņi ievēlē tieši.

88. pants. Balsošana deputātu vēlēšanās ir aizklāta: vēlētāju gribas izpaušmes kontrole netiek pieļauta.

89. pants. Tiesības izvirzīt deputātu kandidātus ir Padomju Savienības Komunistiskās partijas, arodbiedrību un Vissavienības Ļeņina Komunistiskās Jaunatnes Savienības organizācijām, kooperatīvajām un citām sabiedriskajām organizācijām un darba kolektīviem, kā arī karavīru sapulcēm karaspēka daļās.

Latvijas PSR pilsoņiem un sabiedriskajām organizācijām tiek garantētas iespējas brīvi un vispusīgi apspriest deputātu kandidātu politiskās, lietīšķās un personiskās īpašības, kā arī tiesības aģitēt sapulcēs, presē, televīzijas un radio raidījumos.

Izdevumus, kas saistīti ar Tautas deputātu padomju vēlēšanām, sedz valsts.

90. pants. Tautas deputātu padomju deputātu vēlēšanas notiek pa vēlēšanu apgabaliem.

Latvijas PSR pilsonis parasti nevar tikt ievēlēts vairāk nekā divas Tautas deputātu padomes.

Padomju vēlēšanu sarīkošanu nodrošina vēlēšanu komisijas, ko izveido no sabiedrisko organizāciju, darba kolektīvu un karaspēka daļās notikušo karavīru sapulču izvirzītajiem pārstāvjiem.

Tautas deputātu padomju vēlēšanu kārtību nosaka PSRS un Latvijas PSR likumi.

91. pants. Vēlētāji dod norādījumus saviem deputātiem.

Attiecīgās Tautas deputātu padomes izskata vēlētāju norādījumus, ievēro tos, izstrādājot ekonomiskās un sociālās attīstības plānus un sastādot budžetu, organizē norādījumu izpildi un informē pilsoņus par to realizēšanu.

11. NODAĻA. TAUTAS DEPUTĀTS

92. pants. Deputāti ir pilnvaroti tautas pārstāvji Tautas deputātu padomes.

Piedalīdamies padomju darba, deputāti izlemj valsts, saimnieciskās, sociālās un kultūras celtniecības jautājumus, organizē padomju lēmumu izpildi, kontrolē valsts orgānu, uzņēmumu, iestāžu un organizāciju darbu.

Savā darbībā deputāts pamatojas uz visas valsts interesēm, ievēro vēlēšanu apgabala iedzīvotāju prasības, cenšas panākt vēlētāju norādījumu izpildīšanu.

93. pants. Deputāts realizē savas pilnvaras, nepārtraucot ražošanas darbu vai dienestu.

Uz padomes sesiju laiku, kā arī deputāta pilnvaru realizēšanai citos likumā paredzētajos gadījumos deputātu atbrīvo no ražošanas vai dienesta pienākumu pildīšanas, saglabājot viņu izpeļņu pastāvīgā darba vieta.

94. pants. Deputātam ir tiesības iesniegt pieprasījumu attiecīgajiem valsts orgāniem un amatpersonām, kam jādod atbilde uz pieprasījumu padomes sesijā.

Deputātam ir tiesības jautājumos, kas saistīti

ar deputāta darbību, griezties pie visiem valsts un sabiedriskajiem orgāniem, uzņēmumiem, iestādēm un organizācijām un piedalīties viņa izvirzīto jautājumu izskatīšanā. Attiecīgo valsts un sabiedrisko orgānu, uzņēmumu, iestāžu un organizāciju vadītājiem nekavējoties jāpieņem deputāts un noteiktajos termiņos jāizskata viņa priekšlikumi.

95. pants. Deputātam nodrošina apstākļus viņa tiesību un pienākumu netraucētai un efektīvai realizēšanai.

Deputātu neaizskaramību, kā arī citas garantijas deputātu darbībai nosaka Likums par deputātu statusu un citi PSRS un Latvijas PSR likumdošanas akti.

96. pants. Deputātam jāsniedz pārskats par savu darbu un padomes darbu vēlētajiem, kā arī kolektīviem un sabiedriskajām organizācijām, kas viņu izvirzījuši par deputāta kandidātu.

Deputātu, kas nav attaisnojis vēlētāju uzticību, pēc vēlētāju vairākuma lēmuma var jebkurā laikā atsaukt likumā noteiktajā kārtībā.

V. LATVIJAS PSR AUGSTĀKIE VALSTS VARAS UN PĀRVALDES ORGĀNI

12. NODAĻA. LATVIJAS PSR AUGSTĀKA PADOME

97. pants. Latvijas PSR augstākais valsts varas orgāns ir Latvijas PSR Augstākā Padome.

Latvijas PSR Augstākā Padome ir tiesīga izlemt visus jautājumus, kas ar PSRS Konstitūciju un šo Konstitūciju nodoti Latvijas PSR pārziņā.

Vienīgi Latvijas PSR Augstākās Padomes kompetencē ir Latvijas PSR Konstitūcijas pieņemšana un grozīšana, Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plānu un Latvijas PSR valsts budžeta, kā arī to izpildes pārskatu apstiprināšana un tai pakļauto Latvijas PSR orgānu nodibināšana.

Latvijas PSR likumus pieņem Latvijas PSR Augstākā Padome vai arī ar visas tautas nobalsošanu (referendumu), ko rīko saskaņā ar Latvijas PSR Augstākās Padomes lēmumu.

98. pants. Latvijas PSR Augstākā Padome sastāv no 325 deputātiem, ko ievēlē pa vēlēšanu apgabaliem ar vienādu iedzīvotāju skaitu.

Latvijas PSR Augstākā Padome pēc tās ievēlētās Mandātu komisijas priekšlikuma pieņem

lēmumu par deputātu pilnvaru atzīšanu, bet, ja pārkāpti vēlēšanu likumi, — par atsevišķu deputātu vēlēšanu atzīšanu par spēkā neesošām.

99. pants. Latvijas PSR Augstākā Padome ievēlē Latvijas PSR Augstākās Padomes priekšsēdētāju **un** divus viņa vietniekus.

Latvijas PSR Augstākās Padomes priekšsēdētājs vada Latvijas PSR Augstākās Padomes sēdes un pārzina tās iekšējo kārtību.

100. pants. Latvijas PSR Augstākās Padomes sesijas sasauc divas reizes gadā.

Ārkārtējās sesijas sasauc Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs pēc savas iniciatīvas vai pēc vismaz trešdaļas deputātu ierosinājuma.

Latvijas PSR Augstākās Padomes sesijā notiek Augstākās Padomes sēdes, kā arī Latvijas PSR Augstākās Padomes pastāvīgo un citu komisiju sēdes, ko rīko Augstākās Padomes sēžu starplaikā.

101. pants. Likumdošanas iniciatīvas tiesības Latvijas PSR Augstākajā Padomē pieder Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijam, Latvijas PSR Ministru Padomei, Latvijas PSR Augstākās Padomes pastāvīgajām un citām komisijām, Latvijas PSR Augstākās Padomes deputātiem, Latvijas PSR Augstākajai Tiesai un Latvijas PSR prokuroram.

Likumdošanas iniciatīvas tiesības ir arī sabiedriskajām organizācijām to republikas orgānu personā.

102. pants. Likumu projektus un citus jautājumus, kas iesniegti izskatīšanai Latvijas PSR

Augstākajai Padomei, apspriež tās sēdēs. Ja nepieciešams, likuma projektu vai attiecīgo jautājumu var nodot iepriekšējai vai papildu izskatīšanai vienai vai vairākām komisijām.

Latvijas PSR likumus, Latvijas PSR Augstākās Padomes lēmumus un citus aktus pieņem, ja par tiem balso vairākums no Latvijas PSR Augstākās Padomes deputātu kopskaita.

Latvijas PSR likumu projektus un citus svarīgus republikas valsts dzīves jautājumus ar Latvijas PSR Augstākās Padomes vai Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija lēmumu var izvirzīt tautas apspriešanai.

103. pants. Latvijas PSR likumus, Latvijas PSR Augstākās Padomes lēmumus un citus tās aktus publicē latviešu un krievu valodā ar Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāja un sekretāra parakstiem.

104. pants. Latvijas PSR Augstākās Padomes deputātam ir tiesības iesniegt pieprasījumu Latvijas PSR Ministru Padomei, ministriem un citu Latvijas PSR Augstākās Padomes izveidoto orgānu vadītājiem, kā arī Latvijas PSR teritorijā esošo Savienības pakļautības uzņēmumu, iestāžu un organizāciju vadītājiem jautājumos, kas ir Latvijas PSR pārziņā. Latvijas PSR Ministru Padomei vai amatpersonai, kam adresēts pieprasījums, jādod uz to mutvārdu vai rakstveida atbilde tajā pašā Latvijas PSR Augstākās Padomes sesijā.

105. pants. Latvijas PSR Augstākās Padomes deputātu nevar saukt pie kriminālatbildības, apcietināt vai pakļaut tiesas uzliekamiem

administratīviem sodiem bez Latvijas PSR Augstākās Padomes piekrišanas, bet tās sesiju starplaikā — bez Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija piekrišanas.

106. pants. Latvijas PSR Augstākā Padome ievēl Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidiju — pastāvīgu Latvijas PSR Augstākās Padomes orgānu, kas visā savā darbībā ir tai atbildīgs un šajā Konstitūcijā noteiktajos, ietvaros realizē Latvijas PSR augstākā valsts varas orgāna funkcijas sesiju starplaikā.

107. pants. Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidiju ievēl no deputātiem šādā sastāvā: Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājs, divi priekšsēdētāja vietnieki, sekretārs un deviņi Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija locekļi.

108. pants. Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs:

1) nosaka Latvijas PSR Augstākās Padomes un vietējo Tautas deputātu padomju vēlēšanas;

2) sasauk Latvijas PSR Augstākās Padomes sesijas;

3) koordinē Latvijas PSR Augstākās Padomes pastāvīgo komisiju darbību;

4) kontrolē Latvijas PSR Konstitūcijas ieviešanu;

5) nosaka rajonu (pilsētu) tautas tiesu vēlēšanas;

6) iztulko Latvijas PSR likumus;

7) vada vietējo Tautas deputātu padomju darbību;

8) nosaka Latvijas PSR administratīvi teritoriālās iekārtas jautājumu izlemšanas kārtību;

izveido pilsētu rajonus, pilsētas, pilsētciematus, lauku apdzīvotās vietas, nosaka un groza to robežas, nosaka pilsētu pakļautību, piešķir rajoniem, pilsētām, pilsētu rajoniem, pilsētciematiem, lauku un citām apdzīvotajām vietām nosaukumus un maina tos;

9) atceļ Latvijas PSR Ministru Padomes lēmumus un rīkojumus, rajonu un pilsētu (republikas pakļautības pilsētu) Tautas deputātu padomju lēmumus, ja tie neatbilst likumam;

10) nodibina un piešķir Latvijas PSR goda nosaukumus; apbalvo ar Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija Goda rakstu;

11) uzņem Latvijas PSR pilsonību; izlemj jautājumus par patvēruma piešķiršanu;

12) realizē Latvijas PSR tiesu notiesāto pilsoņu apžēlošanu;

13) ratificē un denonsē Latvijas PSR starptautiskos līgumus;

14) ieceļ un atsauc Latvijas PSR diplomātiskos pārstāvjus ārvalstīs un starptautiskajās organizācijās;

15) pieņem pie tā akreditēto ārvalstu diplomātisko pārstāvju akreditēšanas un atsaukšanas rakstus;

16) realizē citas pilnvaras, ko nosaka Latvijas PSR Konstitūcija un likumi.

109. pants. Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs Augstākās Padomes sesiju starplaikā:

1) ja nepieciešams, izdara grozījumus spēkā esošajos Latvijas PSR likumdošanas aktos;

2) izveido un likvidē rajonus un republikas pakļautības pilsētas;

3) pēc Latvijas PSR Ministru Padomes priekšlikuma nodibina un likvidē Latvijas PSR ministrijas un Latvijas PSR valsts komitejas;

4) pēc Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāja iesnieguma atbrīvo no amata un ieceļ atsevišķas personas, kas ietilpst Latvijas PSR Ministru Padomes sastāvā.

Šajos jautājumos pieņemtie akti iesniedzami apstiprināšanai Latvijas PSR Augstākās Padomes kārtējā sesijā.

110. pants. Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs izdod dekrētus un pieņem lēmumus.

111. pants. Pēc Latvijas PSR Augstākās Padomes pilnvaru izbeigšanās Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs saglabā savas pilnvaras līdz tam brīdim, kad jaunievēlētā Latvijas PSR Augstākā Padome izveidojusi jauno Prezidiju.

Jaunievēlēto Latvijas PSR Augstāko Padomi sasauca iepriekšējā sastāva Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs ne vēlāk par diviem mēnešiem pēc vēlēšanām.

112. pants. Latvijas PSR Augstākā Padome no deputātiem ievēlē pastāvīgās komisijas, lai tās iepriekš izskatītu un sagatavotu jautājumus, kas ir Latvijas PSR Augstākās Padomes kompetencē, kā arī veicinātu Latvijas PSR likumu un citu Latvijas PSR Augstākās Padomes un tās Prezidija lēmumu izpildi, kontrolētu valsts orgānu un organizāciju darbību.

Latvijas PSR Augstākā Padome, ja tā atzīst par nepieciešamu, izveido izmeklēšanas, revīzijas un citas komisijas jebkurā jautājumā.

Visiem valsts un sabiedriskajiem orgāniem, organizācijām un amatpersonām jāpilda Latvijas PSR Augstākās Padomes komisiju prasības, jāsniedz tām nepieciešamie materiāli un dokumenti.

Komisiju ieteikumi obligāti jāizskata valsts un sabiedriskajiem orgāniem, iestādēm un organizācijām. Par izskatīšanas rezultātiem vai veiktajiem pasākumiem noteiktajā laikā jāziņo komisijām.

113. pants. Latvijas PSR Augstākā Padome kontrolē visu tai pakļauto valsts orgānu darbību.

Latvijas PSR Augstākā Padome izveido Latvijas PSR Tautas kontroles komiteju, kas vada republikas tautas kontroles orgānu sistēmu.

114. pants. Latvijas PSR Augstākās Padomes un tās orgānu darbības kārtību nosaka Latvijas PSR Augstākās Padomes reglaments un citi likumi, ko izdod, pamatojoties uz šo Konstitūciju.

13. NODAĻA. LATVIJAS PSR MINISTRU PADOME

115. pants. Latvijas PSR Ministru Padome — Latvijas PSR valdība — ir Latvijas PSR valsts varas augstākais izpildu un rīcības orgāns.

116. pants. Latvijas PSR Ministru Padomi izveido Latvijas PSR Augstākā Padome šādā sastāvā: Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētājs, priekšsēdētāja pirmais vietnieks un vietnieki, Latvijas PSR ministri, Latvijas PSR valsts komiteju priekšsēdētāji.

Pēc Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāja priekšlikuma Latvijas PSR Augstākā Padome var iekļaut Latvijas PSR valdības sastāvā citu Latvijas PSR orgānu un organizāciju vadītājus.

Latvijas PSR Ministru Padome noliek savas pilnvaras jaunievēlētās Latvijas PSR Augstākās Padomes priekšā tās pirmajā sesijā.

117. pants. Latvijas PSR Ministru Padome ir atbildīga un pakļauta Latvijas PSR Augstākajai Padomei, bet Latvijas PSR Augstākās Padomes sesiju starplaikā — Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijam.

Latvijas PSR Ministru Padome regulāri sniedz pārskatu par savu darbu Latvijas PSR Augstākajai Padomei.

118. pants. Latvijas PSR Ministru Padome ir tiesīga izlemt visus Latvijas PSR kompetencē esošos valsts pārvaldes jautājumus, ciktāl tie saskaņā ar Konstitūciju neietilpst Latvijas PSR Augstākās Padomes un Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija kompetencē.

Savu pilnvaru ietvaros Latvijas PSR Ministru Padome:

1) nodrošina tautas saimniecības, kā arī sociālās un kultūras celtniecības vadīšanu; izstrādā un veic pasākumus tautas labklājības un kultūras līmeņa celšanās nodrošināšanai, zinātnes un tehnikas attīstīšanai, dabas resursu racionālai izmantošanai un aizsardzībai; sekmē pasākumus naudas un kredīta sistēmas nostiprināšanai, valsts apdrošināšanas un vienotas uzskaites un statistikas sistēmas organizēšanai; piedalās vienotas cenu politikas, darba samak-

sas un sociālās nodrošināšanas politikas realizēšanā; organizē rūpniecības, celtniecības un lauksaimniecības uzņēmumu un apvienību, transporta un sakaru uzņēmumu, kā arī citu republikas un vietējās pakļautības organizāciju un iestāžu pārvaldīšanu;

2) izstrādā un iesniedz Latvijas PSR Augstākajai Padomei Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības kārtējos un perspektīvos valsts plānus, Latvijas PSR valsts budžetu; gādā par Latvijas PSR valsts plānu un budžeta izpildi, par Latvijas PSR, republikas rajonu un pilsētu kompleksu ekonomisko un sociālo attīstību; koordinē un kontrolē Savienības pakļautības uzņēmumu, iestāžu un organizāciju darbību jautājumos, kas ir Latvijas PSR pārziņā; sniedz Latvijas PSR Augstākajai Padomei pārskatus par plānu un budžeta izpildi;

3) gādā par valsts interešu aizstāvēšanu, socialistiskā īpašuma un sabiedriskās kārtības sargāšanu, pilsoņu tiesību un brīvību nodrošināšanu un aizsargāšanu;

4) PSRS Konstitūcijas noteiktajos ietvaros gādā par valsts drošības un aizsardzības spēju nodrošināšanu;

5) realizē vadību Latvijas PSR attiecībās ar ārvalstīm un starptautiskajām organizācijām PSRS noteiktajā kārtībā;

6) ja nepieciešams, nodibina Latvijas PSR Ministru Padomes komitejas, galvenās pārvaldes un citus resorus saimnieciskās, sociālās un kultūras celtniecības jautājumos;

7) vada vietējo Tautas deputātu padomju izpildkomiteju darbību.

119. pants. Lai izlemtu jautājumus, kas saistīti ar tautas saimniecības vadīšanas nodrošināšanu, un citus valsts pārvaldes jautājumus, ka pastāvēs Latvijas PSR Ministru Padomes orgāns darbojas Latvijas PSR Ministru Padomes Prezidijs šādā sastāvā: Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētājs, priekšsēdētāja pirmais vietnieks un vietnieki, kā arī citi valdības locekļi saskaņā ar Likumu par Latvijas PSR Ministru Padomi.

120. pants. Latvijas PSR Ministru Padome pieņem lēmumus un izdod rīkojumus, ņemot par pamatu un izpildot PSRS un Latvijas PSR likumdošanas aktus, PSRS Ministru Padomes lēmumus un rīkojumus, kā arī organizē un pārbauda to izpildi. Latvijas PSR Ministru Padomes lēmumi un rīkojumi obligāti jāpilda visā Latvijas PSR teritorijā.

121. pants. Latvijas PSR Ministru Padomei savas kompetences ietvaros ir tiesības atcelt Latvijas PSR ministriju, Latvijas PSR valsts komiteju un citu tai pakļauto orgānu aktus, kā arī atcelt rajonu un pilsētu (republikas pakļautības pilsētu) Tautas deputātu padomju izpildkomiteju lēmumus un rīkojumus.

122. pants. Latvijas PSR Ministru Padome apvieno un virza Latvijas PSR koprepublikānisko un republikānisko ministriju un valsts komiteju, ka arī citu tai pakļauto orgānu darbu.

Latvijas PSR koprepublikāniskās ministrijas un valsts komitejas vada tām uzticētās pārvaldes nozares vai realizē starpnozaru pārvaldi, pakļaujoties kā Latvijas PSR Ministru Pado-

mei, tā arī attiecīgajai PSRS koprepublikāniskajai ministrijai vai PSRS valsts komitejai.

Latvijas PSR republikāniskās ministrijas un valsts komitejas vada tām pakļautās pārvaldes nozares vai realizē starpnozaru pārvaldi, pakļaujoties Latvijas PSR Ministru Padomei.

Latvijas PSR ministrijas un valsts komitejas ir atbildīgas par tām uzticēto pārvaldes sfēru stāvokli un attīstību, savas kompetences ietvaros izdod aktus, ņemot par pamatu un izpildot PSRS un Latvijas PSR likumus, PSRS Augstākās Padomes un tas Prezidija lēmumus, Latvijas PSR Augstākās Padomes un tas Prezidija lēmumus, PSRS un Latvijas PSR Ministru Padomes lēmumus un rīkojumus, attiecīgo PSRS ministriju un valsts komiteju aktus, organizē un pārbauda to izpildi.

123. pants. Latvijas PSR Ministru Padomes un tās Prezidija kompetenci un darbības kārtību, Ministru Padomes attiecības ar citiem valsts orgāniem, kā arī Latvijas PSR koprepublikānisko un republikānisko ministriju un valsts komiteju sarakstu, pamatojoties uz Konstitūciju, nosaka Likums par Latvijas PSR Ministru Padomi.

**VI. VIETĒJIE VALSTS VARAS UN
PĀRVALDES ORGĀNI
LATVIJAS PADOMJU SOCIĀLISTISKAJĀ
REPUBLIKĀ**

**14. NODAĻA. VIETĒJAS
TAUTAS DEPUTĀTU PADOMES**

124. pants. Valsts varas orgāni rajonos, pilsētas, pilsētu rajonos, ciematos un lauku apdzīvotajās vietās ir attiecīgās Tautas deputātu padomes.

125. pants. Vietējās **Tautas** deputātu padomes izlemj visus vietējās nozīmes jautājumus, ievērojot visas valsts intereses un padomes teritorijā dzīvojošo pilsoņu intereses, izpilda augstāku valsts orgānu lēmumus, vada zemāku Tautas deputātu padomju darbību, piedalās republikas un Vissavienības nozīmes jautājumu apspriešanā, iesniedz savus priekšlikumus šajos jautājumos.

Vietējās Tautas deputātu padomes vada valsts, saimniecisko, sociālo un kultūras celtniecību savā teritorijā; apstiprina ekonomiskās un sociālās attīstības plānus un vietējo budžetu un pārskatus par to izpildi; vada tām pakļautos valsts orgānus, uzņēmumus, iestādes un organizācijas; nodrošina likumu ievērošanu, valsts un sabiedriskās kārtības un pilsoņu tiesību aizsargāšanu; veicina valsts aizsardzības spēju nostiprināšanu.

126. pants. Savu pilnvaru ietvaros vietējās Tautas deputātu padomes nodrošina kompleksu ekonomisko un sociālo attīstību to teritorijā, kontrolē, kā šajā teritorijā esošie augstākas pakārtības uzņēmumi, iestādes un organizācijas ievēro likumus; koordinē un kontrolē to darbību zemes lietošanā, dabas aizsardzībā, celtniecībā, darbaspēka resursu izmantošanā un tautas patēriņa preču ražošanā, sociālajā, kultūras, sadzīves un citās ar iedzīvotāju apkalpošanu saistītajās sfērās.

127. pants. Vietējās Tautas deputātu padomes pieņem lēmumus PSRS un Latvijas PSR likumdošanā tām piešķirto pilnvaru ietvaros. Vietējo padomju lēmumi obligāti jāpilda visiem padomes teritorijā esošajiem uzņēmumiem, iestādēm un organizācijām, kā arī amatpersonām un pilsoņiem.

128. pants. Rajonu, pilsētu, pilsētu rajonu, ciematu un ciemu Tautas deputātu padomju izpildkomitejas sasauc šo padomju sesijas ne retāk kā četras reizes gadā.

129. pants. Vietējās Tautas deputātu padomes ir tiesīgas izskatīt un izlemt sesijās visus jautājumus, kas ar PSRS un Latvijas PSR likumiem nodoti to pārziņā. Jautājumus, kurus izlemj vienīgi sesijās, nosaka likumi par vietējām Tautas deputātu padomēm.

130. pants. Vietējās Tautas deputātu padomes ievēlē no deputātiem pastāvīgās komisijas, lai tās iepriekš izskatītu un sagatavotu jautājumus, kas ir vietējo padomju pārziņā, kā arī veicinātu padomju lēmumu izpildi, kontrolētu valsts

orgānu, uzņēmumu, iestāžu un organizāciju darbību.

Vietējo padomju pastāvīgo komisiju ieteikumi obligāti jāizskata attiecīgajiem valsts un sabiedriskajiem orgāniem, uzņēmumiem, iestādēm un organizācijām. Par izskatīšanas rezultātiem vai veiktajiem pasākumiem noteiktajā laikā jāziņo komisijām.

131. pants. Vietējās Tautas deputātu padomes realizē zemāku padomju darbības vadību, tam ir tiesības atcelt zemāku padomju aktus, ja šie akti neatbilst likumdošanai.

132. pants. Vietējās Tautas deputātu padomes realizē savu darbību ciešā kontaktā ar sabiedriskajām organizācijām un darba kolektīviem, sevišķi svarīgus jautājumus izvirza pilsoņu apspriešanai, iesaista viņus pastāvīgo komisiju, izpildkomiteju un citu padomēm atbildīgo orgānu darbā, sekmē vietējo brīvprātīgo biedrību darbu un attīsta iedzīvotāju sabiedrisko darbību.

15. NODAĻA. VIETĒJO TAUTAS DEPUTĀTU PADOMJU IZPILDKOMITEJAS

133. pants. Vietējo Tautas deputātu padomju izpildu un rīcības orgāni ir izpildkomitejas, ko padomes ievēlē no deputātiem šādā sastāvā: priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieki, sekretārs un izpildkomitejas locekļi.

Izpildkomitejas ne retāk kā vienu reizi gadā sniedz pārskatu padomēm, kas tās ievēlējušas, ka arī sapulcēs darba kolektīvos un pilsoņu dzīves vietā.

134. pants. Vietējo Tautas deputātu padomju izpildkomitejas ir tieši pakļautas padomei, kas tās ievēlējusi, kā arī augstākam izpildu un rīcības orgānam.

135. pants. Vietējo Tautas deputātu padomju izpildkomitejas vada valsts, saimniecisko, sociālo un kultūras celtniecību attiecīgo padomju teritorijā, pamatojoties uz to padomju lēmumiem, kuras tās ievēlējušas, un uz augstāku valsts varas un pārvaldes orgānu lēmumiem.

Vietējo Tautas deputātu padomju izpildkomitejām ir tiesības izlemt visus jautājumus, kas ir padomju kompetencē, izņemot tos, kuri jāizlemj tikai padomju sesijās.

Izpildkomitejas sasauc padomju sesijas; koordinē padomju pastāvīgo komisiju darbu; sniedz deputātiem atbalstu viņu pilnvaru realizēšanā; organizē padomju un augstāku valsts orgānu lēmumu, kā arī vēlēšanu norādījumu izpildi; vada pakļautos pārvaldes orgānus.

136. pants. Vietējo Tautas deputātu padomju izpildkomitejas savas kompetences ietvaros pieņem lēmumus un izdod rīkojumus.

137. pants. Tautas deputātu padomju izpildkomitejām ir tiesības atcelt zemāku Tautas deputātu padomju izpildkomiteju lēmumus un rīkojumus.

138. pants. Pēc vietējo Tautas deputātu padomju pilnvaru izbeigšanās to izpildkomitejas patur savas pilnvaras līdz tam brīdim, kad Tautas deputātu padomes ievēlējušas jaunas izpildkomitejas.

139. pants. Rajonu, pilsētu un pilsētu rajonu Tautas deputātu padomes izveido izpildkomiteju nodaļas un pārvaldes, kas savā darbībā ir pakļautas kā padomēm un to izpildkomitejām, tā arī attiecīgajiem augstākiem valsts pārvaldes orgāniem.

Vietējo Tautas deputātu padomju izpildkomiteju nodaļas un pārvaldes un to izveidošanas kārtību nosaka PSRS un Latvijas PSR likumi

VII. LATVIJAS PSR EKONOMISKAS UN SOCIĀLĀS ATTĪSTĪBAS VALSTS PLĀNS UN LATVIJAS PSR VALSTS BUDŽETS

16. NODAĻA. LATVIJAS PSR EKONOMISKĀS UN SOCIĀLĀS ATTĪSTĪBAS VALSTS PLĀNS

140. pants. Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plāns ir PSRS ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plāna sastāvdaļa.

Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības kārtējo un perspektīvo valsts plānu mērķis ir nodrošināt kompleksu ekonomisko un sociālo attīstību republikas teritorijā saskaņā ar PSRS ekonomiskās un sociālās attīstības galvenajiem uzdevumiem un virzieniem.

141. pants. Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plāni nosaka ekonomikas, kā arī sociālās un kultūras celtniecības uzdevumus, satur Latvijas PSR tautas saimniecības nozaru attīstības plānus, mērķtiecīgas kompleksās programmas, ietver rajonu un republikas pakļautības pilsētu ekonomiskās un sociālās attīstības plānus.

142. pants. Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plānu izstrādā Latvijas PSR Ministru Padome, ievērojot PSRS ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plānu un pamatojoties uz ministriju, valsts komiteju un citu Latvijas PSR valsts pārvaldes orgānu

un vietējo Tautas deputātu padomju plānu projektiem.

Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plāns ietver Latvijas PSR teritorijā esošo Savienības pakļautības uzņēmumu, iestāžu un organizāciju plānu galvenos rādītājus.

Ekonomiskās un sociālās attīstības plānus izstrādā, ievērojot uzņēmumu, iestāžu un organizāciju, kā arī sabiedrisko organizāciju priekšlikumus.

143. pants. Latvijas PSR Ministru Padome iesniedz Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plānu izskatīšanai Latvijas PSR Augstākajai Padomei.

Latvijas PSR Augstākā Padome pēc Latvijas PSR Ministru Padomes ziņojuma un Latvijas PSR Augstākās Padomes Plāna un budžeta komisijas un citu pastāvīgo komisiju atzinumiem apspriež un apstiprina Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plānu.

144. pants. Latvijas PSR Ministru Padome organizē Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plāna izpildi un gādā par plāna disciplīnas nostiprināšanu.

145. pants. Pārskatus par Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plāna izpildi izskata un apstiprina Latvijas PSR Augstākā Padome. Vispārīgie plāna izpildes rādītāji tiek publicēti vispārējai zināšanai.

17. NODAĻA. LATVIJAS PSR VALSTS BUDŽETS

146. pants. Latvijas PSR valsts budžets ir vienotā PSRS valsts budžeta sastāvdaļa.

147. pants. Latvijas PSR valsts budžets apvieno Latvijas PSR republikānisko budžetu un vietējos budžetus.

148. pants. Latvijas PSR valsts budžeta ieņēmumu un izdevumu norobežojumu starp Latvijas PSR republikānisko budžetu un vietējiem budžetiem nosaka Latvijas PSR likums par Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas un vietējo Tautas deputātu padomju budžeta tiesībām.

149. pants. Latvijas PSR valsts budžetu izstrādā Latvijas PSR Ministru Padome, pamatojoties uz PSRS un Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstības valsts plāniem un PSRS valsts budžetu, un to apstiprina Latvijas PSR Augstākā Padome pēc Latvijas PSR Ministru Padomes ziņojuma un Latvijas PSR Augstākās Padomes Plāna un budžeta komisijas un citu pastāvīgo komisiju atzinumiem.

150. pants. Pārskatu par Latvijas PSR valsts budžeta izpildi apstiprina Latvijas PSR Augstākā Padome. Vispārīgie budžeta izpildes rādītāji tiek publicēti vispārējai zināšanai.

VIII. TIESAS SPRIEŠANA, ARBITRĀŽA UN PROKURATŪRAS UZRAUDZĪBA

18. NODAĻA. TIESA UN ARBITRĀŽA

151. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā tiesu spriež tikai tiesa.

Latvijas PSR tiesas ir Latvijas PSR Augstākā Tiesa un rajonu (pilsētu) tautas tiesas.

Latvijas PSR tiesu organizācijas un darbības kārtību nosaka PSRS un Latvijas PSR likumi.

152. pants. Visas Latvijas PSR tiesas izveido, ievēlējot tiesnešus un tautas piesēdētājus.

Rajonu (pilsētu) tautas tiesu tautas tiesnešus ievēlē rajona (pilsētas) pilsoņi uz vispārēju, vienlīdzīgu un tiešu vēlēšanu tiesību pamata, aizklāti balsojot, uz pieciem gadiem. Rajonu (pilsētu) tautas tiesu tautas piesēdētājus ievēlē uz divarpus gadiem pilsoņu sapulcēs viņu darba vai dzīves vietā, atklāti balsojot.

Latvijas PSR Augstāko Tiesu ievēl Latvijas PSR Augstākā Padome uz pieciem gadiem.

Tiesneši un tautas piesēdētāji ir atbildīgi vēlētajiem vai orgāniem, kas viņus ievēlējuši, sniedz tiem pārskatus un var tikt atsaukti likumā noteiktajā kārtībā.

153. pants. Latvijas PSR Augstākā Tiesa ir augstākais Latvijas PSR tiesas orgāns, un tā realizē uzraudzību pār Latvijas PSR tiesu darbību.

Latvijas PSR Augstāko Tiesu ievēl šādā sastāvā: priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieki, tiesas locekļi un tautas piesēdētāji.

154. pants. Visās tiesās civilietas un krimināllietas iztiesā koleģiāli, pirmās instances tiesā — piedaloties tautas piesēdētājiem. Tautas piesēdētājiem tiesas spriešanā ir visas tiesneša tiesības.

155. pants. Tiesneši un tautas piesēdētāji ir neatkarīgi un pakļauti tikai likumam.

156. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā tiesu spriež, pamatojoties uz pilsoņu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā.

157. pants. Visās tiesās lietas iztiesā atklāti. Lietu izskatīšana slēgtā tiesas sēdē pieļauta tikai likumā noteiktajos gadījumos, ievērojot visus tiesvedības noteikumus.

158. pants. Apsūdzētajam tiek nodrošinātas tiesības uz aizstāvību.

159. pants. Tiesvedība Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā notiek latviešu valodā vai arī attiecīgās teritorijas iedzīvotāju vairākuma valodā. Personām, kas piedalās lietā, bet neprot valodu, kurā notiek tiesvedība, tiek nodrošinātas tiesības pilnīgi iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties tiesas darbībā ar tulka starpniecību, kā arī tiesības lietot tiesa dzimto valodu.

160. pants. Nevienam nevar atzīt par vainīgu nozieguma izdarīšanā un nevienam nevar uzlikt kriminālsodu citādi kā ar tiesas spriedumu un saskaņā ar likumu.

161. pants. Lai sniegtu juridisku palīdzību pilsoņiem un organizācijām, darbojas advokātu

kolēģija. Likumā paredzētajos gadījumos juridisko palīdzību pilsoņiem sniedz bez maksas.

Advokatūras organizāciju un darbības kārtību nosaka PSRS un Latvijas PSR likumi.

162. pants. Tiesvedībā civilī lietās un krimināllietās var piedalīties sabiedrisko organizāciju un darba kolektīvu pārstāvji.

163. pants. Uzņēmumu, iestāžu un organizāciju saimnieciskos strīdus izšķir valsts arbitrāžas iestādes savas kompetences ietvaros.

19. NODAĻA. PROKURATŪRA

164. pants. Augstāko uzraudzību pār to, lai visas ministrijas, valsts komitejas un resori, uzņēmumi, iestādes un organizācijas, vietējo Tautas deputātu padomju izpildu un rīcības orgāni, kolhozi, kooperatīvās un citas sabiedriskas organizācijas, amatpersonas, kā arī pilsoņi Latvijas PSR teritorijā precīzi un vienveidīgi pildītu likumus, realizē PSRS ģenerālprokurors un viņam pakļautais Latvijas PSR prokurors un zemāki prokurori.

165. pants. Latvijas PSR prokuroru iecel PSRS ģenerālprokurors. Rajonu un pilsētu prokurorus iecel Latvijas PSR prokurors un apstiprina PSRS ģenerālprokurors.

166. pants. Latvijas PSR prokurora un visu zemāko prokuroru pilnvaru laiks ir pieci gadi.

167. pants. Prokuratūras iestādes realizē savas pilnvaras neatkarīgi no jebkuriem vietējiem orgāniem, pakļaujoties vienīgi PSRS ģenerālprokuroram.

IX. LATVIJAS PSR ĢERBONIS, KAROGS, HIMNA UN GALVASPILSĒTA

168. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas valsts ģerbonī attēlots vārpas ietverts sirpis un āmurs lecošas saules staros; ģerboņa augšējā daļā piecstaraina zvaigzne; apakšējā daļā jūra un uz lentes, kas apvij vārpas, uzraksti: latviešu valodā — centrā «Latvijas PSR» un sānos «Visu zemju proletārieši, savienojieties!» un krievu valodā — «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!».

169. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas valsts karogs ir taisnstūraaudums ar piecām horizontālām krāsainām joslām: augšējā, sarkanās krāsas josla, veido divas trešdaļas karoga platuma; vienu trešdaļu karoga veido divas baltas un divas zilas pārmaiņus sekojošas viļņveida joslas, kas attēlo juru. Karoga sarkanās joslas augšējā kreisajā stūrī vienas piektdaļas karoga garuma attāluma no kāta attēlots zelta sirpis un āmurs un virs tiem sarkana piecstaraina zvaigzne ar zelta apmali. Karoga platuma attiecība pret tā garumu ir 1:2.

170. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas valsts himnu apstiprina Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs.

171. pants. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas galvaspilsēta ir Rīga.

**X. LATVIJAS PSR KONSTITŪCIJAS
JURIDISKAIS SPĒKS
UN GROZĪŠANAS KĀRTĪBA**

SATURS

172. pants. Visus Latvijas PSR likumus un citus valsts orgānu aktus izdod, pamatojoties uz Latvijas PSR Konstitūciju un saskaņā ar to.

173. pants. Latvijas PSR Konstitūciju groza ar Latvijas PSR Augstākās Padomes lēmumu, kas pieņemts ar vismaz divu trešdaļu balsu vairākumu no Latvijas PSR Augstākās Padomes deputātu kopskaita.

I. Latvijas PSR sabiedriskās iekārtas un politikas pamati	5
1. nodaļa. Politiskā sistēma	5
2. nodaļa. Ekonomiskā sistēma	7
3. nodaļa. Sociālā attīstība un kultūra	11
4. nodaļa. Ārpolitiskā darbība un sociālistiskās Tēvijas aizsardzība	13
II. Valsts un persona	14
5. nodaļa. Latvijas PSR pilsonība. Pilsoņu līdztiesība	14
6. nodaļa. Latvijas PSR pilsoņu pamattiesības, pamatbrīvības un pamatpienākumi	16
III. Latvijas PSR nacionāli valstiskā un administratīvi teritoriālā iekārta	25
7. nodaļa. Latvijas PSR — savienotā republika Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā	25
8. nodaļa. Latvijas PSR administratīvi teritoriālā iekārta	29
IV. Latvijas PSR Tautas deputātu padomes un to ievēlēšanas kārtība	30
9. nodaļa. Tautas deputātu padomju sistēma un darbības principi	30
10. nodaļa. Vēlēšanu sistēma	31
11. nodaļa. Tautas deputāts	33
V. Latvijas PSR augstākie valsts varas un pārvaldes orgāni	35
12. nodaļa. Latvijas PSR Augstāka Padome	35
13. nodaļa. Latvijas PSR Ministru Padome	41
VI. Vietējie valsts varas un pārvaldes orgāni Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā	46

14. nodaļa. Vietējās Tautas deputātu padomes	46
15. nodaļa. Vietējo Tautas deputātu padomju izpildkomitejas	48
VII. Latvijas PSR ekonomiskās un sociālās attīstī- bas valsts plāns un Latvijas PSR valsts bu- džets	51
16. nodaļa. Latvijas PSR ekonomiskās un so- ciālās attīstības valsts plāns . . .	51
17. nodaļa. Latvijas PSR valsts budžets . . .	52
VIII. Tiesas spriešana, arbitraža un prokuratūras uz- raudzība	54
18. nodaļa. Tiesa un arbitraža	54
19. nodaļa. Prokuratūra	56
IX. Latvijas PSR ģerbonis, karogs, himna un gal- vaspilsēta	57
X. Latvijas PSR Konstitūcijas juridiskais spēks un grozišanas kārtība	58

IIB № 2475

Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas

K O N S T I T Ū C I J A

(Pamatlikums)

Nodota salikšanai 28.04.78. Parakstīta iespiešanai 18.05.78. For-
māts 70X90/32. Tipogrāfijas papīrs № 1. Latīņu garnitūra. Augst-
spiedums. 2,19 uzsk. iespiedi.; 2,13 izdevn. 1. Metiens 50 000 eks.
Pašūt. № 1253. Cena 10 kap. Izdevniecība «Liesma», 226047 Rīgā,
Padomju bulv. 24. Izdevn. № 563/29414-Pcj-213. Iespiesta Latvi-
jas PSR Ministru Padomes Valsts izdevniecību, poligrāfijas un
grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā «Cīņa», 226011
Rīga, pļauņpāja iela 38/4Q.